

„Byla zastaralá, je to jenom první krok k modernizaci,“ říká Michal Černý k aktualizaci pravidel schvalování učebnic

9.4.2026 - Patricie Martinů | EDUin

Na konci března zveřejnilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) aktualizované Sdělení upravující podmínky udělování schvalovacích doložek učebnicím. Dokument přináší nový recenzní formulář, ale zároveň snižuje počet recenzentů ze dvou na jednoho. EDUin se na tyto změny zeptal ředitele odboru předškolního a základního vzdělávání na MŠMT Michala Černého.

Na webu MŠMT se na konci března objevila [aktualizovaná verze](#) Sdělení upravujícího podmínky udělování a odnímání schvalovacích doložek učebnicím. Zdá se, že jde jen o dílčí, spíše kosmetické změny, a také o terminologické úpravy ohledně nového RVP. Jedna změna mne ale zaujala: místo původních dvou recenzentů bude nově jen jeden. Proč?

Existoval tlak i na to, aby se doložky zrušily úplně. Uhájili jsme je, ale za cenu určitých kompromisů. Snižování počtu recenzentů bylo jedním z nich. Důvodem je finanční úspora. Na MŠMT platí zásada, že žádné opatření nesmí být pro rozpočet minusové. A i když náklady na recenzenty nejsou v celkovém měřítku vysoká částka, platí, že pokud chceme někde přidat, musíme jinde ubrat.

Je toto vhodné místo, kde by se mělo šetřit? Recenzenti přece mají přímý vliv na výslednou kvalitu učebnic, které budou školy používat i během implementace revize RVP, a tudíž mají vliv na její úspěch.

Rozumím té logice, ale vy a priori předpokládáte, že recenzenti budou nekvalitní. My vycházíme z toho, že kvalitní budou. Dva kladné posudky jsou v takovém případě vlastně zbytečné.

“Dříve, pokud byl posudek kladný, učebnice doložku dostala automaticky. To už teď neplatí. Dnes i při kladném posudku může MŠMT rozhodnout o dalším přezkumu, pokud jsou nějaké pochybnosti.”

Netvrdím, že jsou nekvalitní, ale toto není systémová záruka.

V dosud platném systému dvou recenzentů je oba vybíral Národní pedagogický institut (dále NPI, pozn. red). Je tedy minimální rozdíl v tom, zda budeme mít dva recenzenty vybrané NPI nebo jednoho. Navíc pokud bude posudek záporný, bude automaticky vybrán ještě druhý recenzent, tedy budeme ve stejné situaci jako dosud. Jeden recenzent bude pouze v případě, že posudek bude kladný.

V novém znění sdělení jsme také odstranili automaticnost celého procesu. Dříve, pokud byl posudek kladný, učebnice doložku dostala automaticky. To už teď neplatí. Ponechali jsme si rozhodovací prostor, kdy i při kladném posudku může MŠMT rozhodnout o dalším přezkumu, pokud jsou nějaké pochybnosti. To je za mě také velmi důležitá změna.

Platí, že proces, ve kterém by šlo jen o to, zda schválíme nebo neschválíme učebnici, by nebyl moc

přínosný. Na zkvalitňování učebnice mají ale velký vliv připomínky recenzentů, které nakladatel musí zohlednit, tedy odstranit nebo napravit nedostatky. Téměř nikdy se nestane, že by učebnice dostala doložku napoprvé, že by opravdu odpovídala představám o tom, jak má vypadat kvalitní učebnice. Jiné to může být u prodlužování doložky, ale ani tam není pravidlem, že ji učebnice obdrží automaticky.

PaedDr. Michal Černý

Od roku 2021 je ředitelem odboru předškolního a základního vzdělávání na Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy. Předtím dlouhodobě po osmadvacet let působil jako ředitel Masarykovy ZŠ v Klánovicích a následně jako předseda Asociace ředitelů základních škol.

Ptám se vás z toho důvodu, že v rámci proběhlého Auditu vzdělávacího systému EDUinu v Senátu, kde byla analýza v březnu [představena](#), zaznělo od zástupců MŠMT, snad parafrázuji správně, že mnoho z věcí, které analýza identifikovala jako chybějící, již je v procesu změn nebo je skoro vyřešená. Co dalšího se tedy aktualizovalo?

Na jednání jsem nebyl, takže slova zástupců MŠMT nemohu komentovat. Změna sdělení je jenom mezistupeň, první krok. Už nevyhovovalo a bylo zastaralé, potřebovali jsme rychle reagovat na změny, které se ve školství odehrávají, především probíhající revizi RVP. Nejsou v něm však žádné nové povinnosti pro nakladatele. Jeho aktualizace byla připravená v podstatě zhruba od listopadu loňského roku, ale pak jsme čekali na to, abychom jej mohli dokončit a schválit. Vzhledem ke změně politické situace jsme nějakou dobu zjišťovali, jaká budou zadání nové vlády.

Došlo ještě k jedné důležité změně, která možná z pohledu celého procesu není na první pohled vidět, ale z pohledu terminologie a toho, co se má posuzovat, je zásadní. Příloha číslo 5 – recenzní formulář – obsahuje zcela nové, modernizované požadavky na učebnice, které mají dnes splňovat.

„Již na konci roku 2024 byl připravený relativně podrobně rozepsaný postup, který obsahoval elektronický reputační systém, změnu principu doložek i standard kvality učebnic.“

Doložky však ztrácí část svého praktického významu s přesunem financování ONIV na zřizovatele. Školy teď mohou nakupovat učebnice bez doložky i z těchto prostředků.

Ano, po převodu ONIV na zřizovatele škola může pořizovat relativně snadno jakékoliv knihy či materiály. Ředitelé však podle mého názoru k doložkám nadále hodně přihlíží i bez ohledu na finanční motivaci. Vědí, že Česká školní inspekce kontroluje, jestli učí v souladu s RVP, a i oni sami chtějí samozřejmě vyučovat v souladu s RVP. Takže si myslím, že doložka pro ně má význam jako vodítko, možná je tento ekonomický aspekt – koupit učebnice pouze s doložkou z ONIV – trošku přeceňovaný.

Byla podoba nového sdělení k doložkám konzultována s nakladateli a dalšími aktéry?

S nimi byl řešen celý proces doložek jako takový, včetně takzvaného reputačního systému, vytvoření standardu kvalitní učebnice a tak dále, kde se s jejich spoluúčastí počítá. Do budoucna se také zvažuje určitá forma finanční spoluúčasti nakladatelů, k čemuž sami vyjádřili ochotu. Ale tady šlo opravdu jenom o interní aktualizaci stávajícího sdělení, o ten rychlý první krok. Ministerstvo funguje ve volebních obdobích, takže zadání bylo prostě vzít stávající sdělení a přepsat jej.

Toto zadání přišlo ještě od kabinetu bývalého ministra školství Mikuláše Beka?

Nevím, zda přišlo přímo od pana ministra, ale přišlo v té době. Již na konci roku 2024 byl připravený relativně podrobně rozepsaný postup, který obsahoval elektronický reputační systém, změnu principu doložek i standard kvality učebnic. Ale přišlo rozhodnutí, že se to teď dělat nebude. Současné sdělení je tedy potřeba vnímat jako přechodný stav do doby, než bude připravený standard a než se rozhodne o reputačním systému.

Několikrát jste zmínil reputační systém, co by znamenal?

Jednalo by se o digitální portál, kde by byly dostupné informace o učebnicích s doložkou včetně výsledků posudků – podobně jako recenze na e-shopu. Počítalo se i s tím, že by nakladatelé v rámci tohoto systému své učebnice sebehodnotili. Vedle toho je ale rozhodně potřeba také objektivní hodnocení, například nějaké oficiální potvrzení, že je jejich sebehodnocení správné.

Ze strany NPI jsem však slyšela i skeptické hlasy vůči zveřejňování posudků.

To je možné, nicméně NPI nám přímo navrhoval, že tento portál vytvoří, a ředitel Ivo Jupa hovořil o tom, že už na tom i dokonce pracují. Takový portál nemusí nutně znamenat vysloveně zveřejnění posudků, já si spíš představuji, že by tam byla vyznačena míra naplnění určitých konkrétních kritérií podle zmíněného standardu kvality. Podobně jako u vysvědčení pro kriteriální hodnocení žáků. Nedokážu říct přesně, kdy se to stane, kapacity se teď zaměřují jinam. Letos to pravděpodobně nebude. Ale v roce 2027 je podle mě vysoce pravděpodobné, že ano, pokud myšlenka dostane zelenou.

[Analýza EDUinu týkající se učebnic](#) tuto digitalizaci a zpřístupnění posudků rovněž doporučuje. Zároveň ale upozorňuje například na fakt, že přímá komunikace mezi recenzenty a nakladateli není nikde kodifikovaně zakázána ani sankcionována. Plánujete toto nějak ošetřit? Ošetřuje to nové sdělení?

Veškerá komunikace by měla probíhat přes NPI, ale jestli to lze vymáhat a jak, to je jiná otázka. Přijde mi, že to může být spíše ku prospěchu, když si jako recenzent nejsem jistý a zeptám se autora, jak něco myslel, on mi to může vysvětlit. Nedokážu teď říct, jestli je to dobrý nápad, že by spolu neměli komunikovat, či nikoliv, ale rozhodně to nikdy v žádné verzi sdělení ošetřeno nebylo. Přece autoři a nakladatelé učebnic nejsou zrovna skupinou, kterou bychom měli a priori podezírat z nějakých nekalých praktik.

„Někteří stále věří, že pokud si učitelé nepropotí tričko a půlka z nich nevyhoří při psaní školního vzdělávacího programu slovo od slova, tak škola nebude kvalitně učit.“

Plánujete nyní či v dohledné době pracovat i na standardech kvality? Budou rovněž vznikat interně, nebo se k nim budou moci vyjadřovat i další aktéři?

Se standardy kvality určitě počítáme. Ve chvíli, kdy budou zpracovány, sdělení k doložkovému řízení se v souladu s nimi přepíše. Standardy samy o sobě by doložkový proces nijak zásadně měnit neměly – v podstatě by šlo jen o to, že by se jako závazná součást posudku přidala další kritéria. Vznikne pracovní skupina, do které přizveme akademiky, nakladatele, vysoké školy a další organizace ve vzdělávání. Tato skupina už byla vlastně na spadnutí, avšak v kontextu dalšího dění otázka učebnic spadla trošku na vedlejší kolej.

Nakladatelé se mohou vyjadřovat k celému procesu doložkování, mají na to právo. Stejně tak

standard kvalitní učebnice je něco víc, než jenom že je v souladu s RVP, s legislativou České republiky a dalšími mezinárodními strategiemi, ke kterým jsme se přihlásili. Musí něco vypovídat i o kvalitě po didaktické stránce. Rozhodně to není něco, co bychom měli hotové za dva dny, má to určitý proces vzniku. Nemůžeme vytvořit něco, co by proces tvorby učebnic rigidně svazovalo.

Kdy tato pracovní skupina vznikne?

Stejně jako u reputačního systému by k tomu mělo dojít v příštím roce. Nyní jsou kapacity zaměřeny zejména na revizi RVP. Vznikají výukové materiály v rámci IPs Kurikulum, což jsou mimo jiné i sady vzdělávacích materiálů navázané na RVP. Dále probíhá pilotáž a dokončují se modelové ŠVP. Kvalitní modelové ŠVP jsou za mě v tuto chvíli ta absolutně nejdůležitější věc v implementaci revize. Učebnice mají určitě svůj význam, ale tohle je nyní ještě víc v popředí.

Jak vy osobně vnímáte roli učebnic v kontextu implementace revize RVP?

Učebnice jsou důležité, ačkoliv pořád existují lidé, kteří tvrdí opak, i když je jich čím dál tím méně. Vzpomínám, jak v roce 2004, když vzniklo první RVP, veřejně vystupovali učitelé prohlašující: „Hurá, už nebudeme muset používat učebnice, jsme od nich osvobozeni.“ Současná generace učitelů to v sobě ještě částečně pořád má. Ale učebnice by nikdo nepsal, kdyby po nich nebyla poptávka. Existují všude na světě.

Co mi ale vadí víc: v našem pedagogickém rybníčku někteří stále věří, že pokud si učitelé nepropotí tričko a půlka z nich nevyhoří při psaní školního vzdělávacího programu slovo od slova, tak škola nebude kvalitně učit. To je absurdní. Nestačí, že jim nařídíme psát ŠVP a tím zajistíme spolupráci a kvalitu výuky ve škole – když jim to nařídíme a nedáme jim k tomu žádnou pomůcku, jako jsou modelové ŠVP, tak dosáhneme například toho, že jim ŠVP napíše umělá inteligence a k žádné spolupráci stejně nedojde. Dejme jim co nejvíc pomůcek a co největší podporu v tom, aby se sešli, modelová ŠVP si prošli a diskutovali nad nimi o tom, co je pro ně nejdůležitější a co od ŠVP potřebují, ale nenuťme je tvořit osnovy, pokud sami nechtějí.

<https://www.eduin.cz/clanky/rozhovor-cerny-ucebnice>